

LEGHENNENHOUDERS VOLGDEN ROEP OM BETER WELZIJN

Naarmate de huisvestingssystemen meer bewegingsvrijheid geven aan de hennen stijgt ook de productiekostprijs van de eieren. Bovendien verschilt de markt voor eieren uit verrijkte kooien van deze voor scharreleieren en eieren van hennen met uitloop. Leghennenhouders stonden dus voor een bepalende keuze. – *Lisanne Stadig & Frank Tuytens, ILVO; Tom Van den Bogaert & Suzy Van Gansbeke, departement Landbouw & Visserij*

Het verbod op klassieke batterijen dat inging op 1 januari 2012, noopte leghennenhouders tot een belangrijke keuze. Sommigen stopten met het houden van leghennen, anderen schakelden over naar andere huisvestingssystemen. De huidige systemen variëren van meer diervriendelijke kooien, de zogenaamde verrijkte kooien, tot scharrelsystemen (volières of grondsystemen), al dan niet met uitloop. Verrijkte kooien zijn ontwikkeld om de voordelen van een klassieke batterij op het vlak van arbeid, eikwaliteit en hygiëne te koppelen aan een grotere mate van welzijn voor de kippen. De (Europese) wetgeving legt minimale eisen op voor verrijkte kooien. Kleinvolières of koloniehuisvesting zijn verrijkte kooien waaraan nog iets hogere eisen worden gesteld, onder andere qua ruimte. Naast

de kooisystemen bestaat de keuze uit grond- of volièresystemen (met meerdere etages, zie foto boven), al dan niet met uitloop. Naarmate de systemen meer bewegingsvrijheid geven aan de hennen stijgt ook de productiekostprijs van de eieren. Bovendien verschilt de markt voor eieren uit verrijkte kooien van deze voor scharreleieren en eieren van hennen met uitloop.

In 2010 – voor het verbod op batterijen inging – voerde het ILVO een enquête uit bij Vlaamse leghennenhouders naar hun plannen voor de omschakeling. Daaruit bleek dat meer dan de helft van de bedrijven die al concrete plannen hadden, kozen voor volièrehuisvesting. Ruim een kwart koos voor het type verrijkte kooi 'kleinvolière', 10% ging voor andere verrijkte kooien en 5% ging voor grond-

huisvesting. Hoeveel en welke systemen na de deadline van 2012 effectief in gebruik zijn, is niet exact geweten. Hoewel elk ei een code draagt die verwijst naar een type houderij (bio, vrije uitloop, scharrel of kooi, tabel 1), wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende systeemvarianten.

Vervolgenquête na 2 jaar

Als vervolg op deze eerste enquête werd in de winter van 2013-2014, ongeveer 2 jaar na het ingaan van het verbod, een nieuwe enquête uitgevoerd. Die had tot doel te peilen naar de invloed van het verbod op de klassieke batterij op de bedrijfscontinuïteit, de mening van de leghennenhouder over het omschakelproces, de uiteindelijk gekozen huisvestingstypes en de tevredenheid van de

legghennenhouder over de uiteindelijk gemaakte keuze.

Voor deze enquête werden 218 legghennenhouders gecontacteerd die actief waren in 2011 en/of 2012. Er kwamen 127 antwoorden binnen. Ondertussen waren 43 bedrijven gestopt met het houden van legghennen, in driekwart van de gevallen expliciet wegens de nieuwe regelgeving. Het aantal gestopte bedrijven lag merkbaar hoger dan het aantal bedrijven dat in de enquête van 2010 aangaf te zullen stoppen (34% versus 19%). Ondanks dat er zo veel bedrijven stopten, blijft de eiproduktie constant. Aangenomen dat er weinig instroom is, wil dit zeggen dat de bedrijven die zijn omgeschakeld groter zijn geworden. Van alle bedrijven die aan de enquête deelnamen was het gemiddelde aantal aanwezige legghennen 50.609, in 2010 was dit 32.160.

Van de nog actieve legghennenhouders hadden 49 onder hen klassieke batterijen op het moment van omschakeling. Slechts 4 van hen gaven aan dat ze ook zonder de verplichte omschakeling zouden geïnvesteerd hebben in een nieuw stalsysteem. De overgrote meerderheid zou deze stap zonder verbod niet gezet hebben. De tijd die de bedrijven kregen voor de aanpassing (circa 11 jaar tussen de Europese Richtlijn en de deadline en de deadline en de communicatie errond beoordeelden de meeste respondenten als negatief. De tijd die de praktische omschakeling zelf in beslag nam en de aanpassing die dit vroeg op het vlak van arbeid werden als positief ervaren. Het merendeel van de respondenten vond de omschakeling financieel ongunstig voor hun eigen bedrijf.

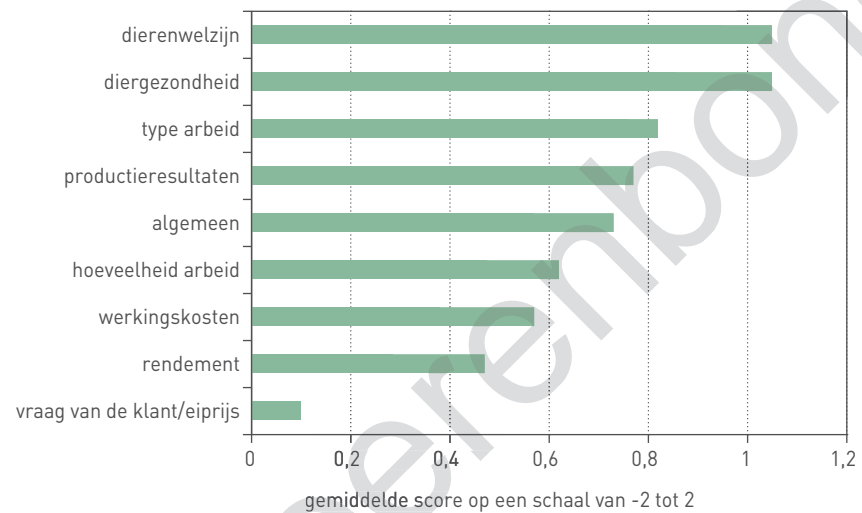
Gemaakte keuze, reden en tevredenheid

Volgens cijfers van de Europese Unie op basis van nationale gegevens produceert zowat 60% van alle legghennen in België code 3-eieren (kooisysteem), 26% produceert code 2-eieren (niet-kooisystemen), 10% code 1 (met vrije uitloop) en 2,3% brengt code 0-eieren voort (biologische productie). De verdeling was bij de (Vlaamse) deelnemers van de enquête enigszins anders, zowel inzake aantal stallen als aantal dieren was de volière het meest gebruikte systeem. Vermoedelijk betekent dit dat meer bedrijfsleiders met kooisystemen de enquête niet hebben ingevuld dan bedrijfsleiders met andere systemen. Er waren ook beduidend minder biologische bedrijven die de enquête invulden (0,4%) ten opzichte van het landelijke aantal (2,3%). Waarschijnlijk

Tabel 1 Verschillende houderijsystemen toegestaan in de EU na het verbod op klassieke batterijen met overeenstemmende eicode - Bron: ILVO & departement Landbouw & Visserij

Systeem	Eicode		
Kooisystemen	Verrijkte kooi	3	
	Kleinvolière / kolonie	3	
Niet-kooisystemen	Niet-kooisystemen zonder vrije uitloop	Grondhuisvesting	2
		Volière	2
	Niet-kooisystemen met vrije uitloop (minstens 4 m ² per dier)	Grondhuisvesting	1 of 0
		Volière	1 of 0

0 = biologisch; 1 = vrije uitloop; 2 = niet-kooisystemen; 3 = kooisystemen

Figuur 1 Gemiddelde tevredenheidsscore van de legghennenhouders van het gekozen systeem op verschillende aspecten. Een positieve waarde duidt op een score tussen 'neutraal' (score 0) en 'heel tevreden' (score 2). - Bron: ILVO & departement Landbouw & Visserij

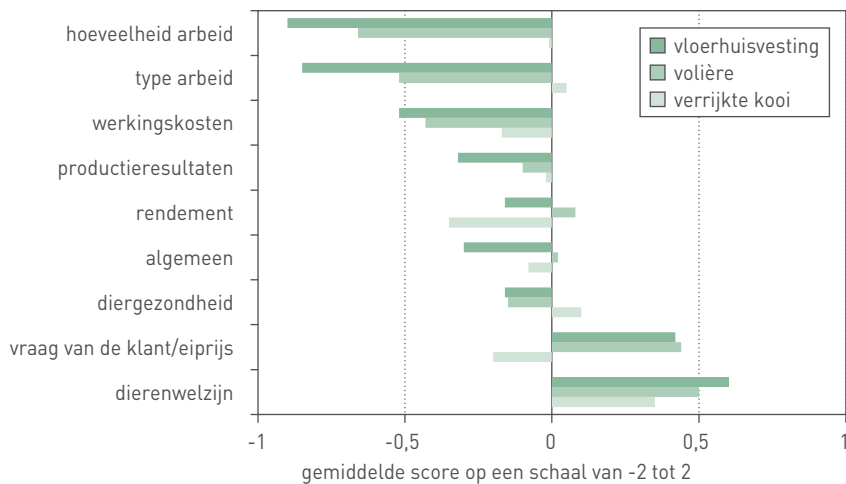
De legghennenhouders waren het meest tevreden over de gezondheid en het welzijn van de dieren en het minst over de eiprijs en de marktvraag.

komt dit onder meer doordat er in Wallonië veel meer biologische bedrijven zijn dan in Vlaanderen, terwijl de enquête enkel in Vlaanderen werd afgenomen. Bedrijven met volières en kleinvolières waren over het algemeen groter dan bedrijven met grondhuisvesting. Deze laatste bedrijven waren gemiddeld ouder dan de andere bedrijven. Slechts 8,5% van de bedrijven had voor 1999 al ervaring met alternatieve systemen. Deze bedrijven pasten in het verleden nooit klassieke batterijen toe. Het merendeel (bijna 70%) van de bedrijven startte voor het eerst met alternatieve huisvesting tussen 1999 en 2012, bijna een kwart startte in 2012 of daarna. De gemiddelde slachtleefijd was hoger in kooisystemen

in vergelijking met volières en de mortaliteit werd in verrijkte kooien en volières als hoger ervaren dan bij grondhuisvesting.

De belangrijkste redenen voor de keuze voor een systeem waren de marktkansen voor eieren uit dit systeem en de praktische toepasbaarheid op het bedrijf. Dat Belgische supermarkten tussen 2006 en 2009 ervoor kozen om niet langer tafeleieren met code 3 te verkopen, kan de keuze beïnvloed hebben. De toepasbaarheid op het bedrijf heeft de keuze wellicht vooral bepaald in het geval van een verbouwing. De productiekosten en de hoeveelheid arbeid die een systeem vraagt, werden als minst belangrijke keuzecriteria voor een type huisvesting ervaren.

Alle legghennenhouders evalueerden de tevredenheid over de gemaakte keuze op verschillende aspecten neutraal tot positief (figuur 1). Er werd gevraagd naar de mate van tevredenheid op het vlak van gezondheid en welzijn van de dieren, type en hoeveelheid arbeid, van productieresultaten en -kosten, rendement, marktvraag en eiprijs. De legghennenhouders waren het meest tevreden over de

Figuur 2 Gemiddelde scores van alternatieve systemen ten opzichte van klassieke batterijen, Een negatieve score duidt op een score tussen 'veel slechter' (score -2), 'gelijk' (score 0). Een positieve score duidt op een score tussen 'gelijk' (score 0) en "veel beter" (score 2). - Bron: ILVO & departement Landbouw & Visserij

Verrijkte kooien scoorden merklijk beter op het vlak van ervaren diergezondheid dan volièrres.

gezondheid en het welzijn van de dieren en het minst tevreden (maar niet ontevreden) over de eiprijs en de markt vraag. De eiprijs was een van de belangrijkste redenen om te kiezen voor een systeem. Toch is dit het criterium waar de leghennenhouder later het minst tevreden over was. Dit komt mogelijk door de gedaalde eiprijs ten opzichte van 2012, wat een uitzonderlijk goed jaar was. De verschillende types huisvesting scoorden over het algemeen vergelijkbaar. Bij volièrhuisvesting viel de hoeveelheid en het type arbeid tegen in vergelijking met kleinvolièrres. Dit komt mogelijk doordat in volièrres dode dieren moeilijker kunnen worden verwijderd en doordat buiten-nesteieren manueel moeten worden

geraapt. Ook de slechtere arbeidsomstandigheden in volièrres kunnen hiertoe bijgedragen hebben. De stof- en ammoniakconcentraties zijn groter in niet-kooi-systemen, dit kan leiden tot gezondheidsproblemen, zowel voor de dierversorger als voor de leghennen. Verrijkte kooien scoorden merklijk beter op het vlak van ervaren diergezondheid dan volièrres. De leghennenhouders met volièrres en met grondhuisvesting ervaren de intussen verboden klassieke kooien als gunstiger voor de meeste aspecten, maar niet voor de aspecten dierenwelzijn, markt vraag en eiprijs.

Over het algemeen scoorden leghennenhouders alternatieve systemen negatief ten opzichte van de klassieke kooien.

Enkel dierenwelzijn en vraag van de klant/eiprijs werden positief beoordeeld ten opzichte van de klassieke kooi. De verrijkte kooi scoorde vrij gelijkaardig (figuur 2) als de klassieke kooi, behalve op het vlak van dierenwelzijn. Aan de verrijkte kooi werd een beter welzijn toegeschreven dan aan de klassieke batterij. Het type arbeid, de hoeveelheid arbeid en de operationele kosten werden bij volièrres en grondhuisvesting slechter ingeschat dan bij de klassieke batterijen.

Ervaring is bepalend voor mening

In deze enquête werd meer aandacht besteed aan systemen met vrije uitloop in vergelijking met de eerdere bevraging in 2010. Tien procent van de hennen kreeg vrije uitloop, al dan niet volgens biologische productiewijze. Gemiddeld konden de dieren bijna 26 dagen per maand, gedurende bijna 9 uur per dag, gebruik maken van de uitloop. De belangrijkste reden om voor dit systeem te kiezen was de markt vraag. Deze eieren werden duurder verkocht en de vraag was stijgend. De inpasbaarheid op het bedrijf was de tweede belangrijkste reden. Er moet namelijk voldoende ruimte rond het bedrijf ter beschikking zijn om de vrije uitloop te kunnen waarmaken (4 m² per hen). Vrije uitloop gaat zowel met voor- als nadelen gepaard. Diergezondheid en productieresultaten werden als negatief ervaren, waarbij diergezondheid enkel negatief werd bekeken door bedrijfsleiders zonder ervaring met vrije uitloop. Het welzijn van de dieren werd als een positief aspect beschouwd door diegenen die ook praktische ervaring hadden met vrije uitloop.

Besluit

Deze enquête toonde aan dat een grote groep leghennenhouders gestopt is met deze tak wegens het verbod op klassieke kooien. Zo goed als alle leghennenhouders ervaren de korte overgangstermijn en de communicatie vanuit de overheid als (heel) negatief. Toch is de tevredenheid over de gemaakte keuze over het algemeen positief. Aan de intussen verboden batterijen worden nog steeds veel gunstige, praktische eigenschappen toegeschreven, maar op het vlak van dierenwelzijn en van marktconformiteit scoorden de andere systemen ook volgens de leghennenhouders beter. ■